

Erfgoednota Westervoort

ONTDEKKEN, VERTELLEN EN VERBINDEN

2018 - 2022

INHOUD

1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding en doel erfgoednota	2
1.2	Wat is cultureel erfgoed?	2
1.3	De kaders	3
1.4	Leeswijzer	4
2	Het erfgoed van Westervoort	5
2.1	De geschiedenis van Westervoort in een notendop	5
2.2	Het cultuurhistorisch erfgoed van Westervoort	7
2.3	Ruimtelijke identiteit van Westervoort	12
3	Cultureel erfgoed in Westervoort: Kansen en bedreigingen, wie doet wat	14
3.1	Kansen en bedreigingen	14
3.2	Wie doet wat?	15
4	Het erfgoed van westervoort Ontdekken, vertellen en verbinden	19
4.1	Onze visie	19
4.2	Onze ambities	20
5	Wat gaan we doen? Uitvoeringsagenda	22
5.1	Uitvoeringsacties	22
5.3	Uitvoeringsagenda	28

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en doel erfgoednota

Westervoort is in de loop der eeuwen geworden tot wat het nu is, door een samenspel van ligging, acties van inwoners, oorlogen, natuurrampen en allerlei andere omstandigheden. Dit verleden is nog steeds zichtbaar in gebouwen, landschap en wegen en wordt in verhalen, gebruiken en gewoonten doorgegeven aan volgende generaties inwoners. Dit erfgoed van het verleden geeft Westervoort zijn karakter en identiteit. Bovendien geeft het herkenning voor bewoners en verrast het bezoekers. Het is daarom van groot belang om dit cultureel erfgoed te herkennen, te behouden en te versterken.

In de structuurvisie Westervoort 2020 focust het beleid voor ruimtelijke kwaliteit zich onder andere op het beschermen en versterken van waardevolle gebieden, gebouwen en landschapselementen. Maar wat nu deze waardevolle gebieden, gebouwen en landschapselementen zijn was niet bekend. Daarom is de Cultuurhistorische waardenkaart opgesteld. Deze kaart geeft een overzicht van de voor Westervoort cultuurhistorisch waardevolle gebieden, gebouwen en landschapselementen. De kaart vormt de basis voor onderliggende erfgoednota waarin de ambities over de omgang met het Westervoorts erfgoed is neergelegd. Immers, nu we weten wat er is, hoe gaan we daar dan mee om?

De erfgoednota verbindt de geschiedenis van Westervoort met onze visie, ambities en concrete acties over de omgang met het cultureel erfgoed als weerslag van deze geschiedenis. Ten eerste om de inwoners, ondernemers en gasten van Westervoort bewust te maken van het aanwezige erfgoed. Daarnaast helpt de erfgoednota bij het zoeken naar kansen om samen dit erfgoed te behouden, uit te dragen en bij nieuwe ontwikkelingen te betrekken.

1.2 Wat is cultureel erfgoed?

Cultureel erfgoed is het geheel van materiële en immateriële sporen uit het verleden zoals gebouwen, landschappen, archeologische vondsten en daaraan verbonden gebruiken, verhalen en gewoonten die van generatie op generatie worden overgedragen. Cultureel Erfgoed verleent een gemeenschap een eigen, onderscheidende identiteit en een fundament om op te bouwen.

Cultureel erfgoed is een breed begrip. De Rijksoverheid omschrijft cultureel erfgoed als:

“De sporen uit het verleden in het heden, die zichtbaar en tastbaar aanwezig zijn. Deze sporen kunnen uit materieel erfgoed bestaan in de vorm van voorwerpen in musea, archeologische vondsten, archieven, monumenten en landschappen. Maar de sporen kunnen ook bestaan uit immaterieel erfgoed in de gedaante van verhalen, gewoonten en gebruiken.”

Het cultureel erfgoed is geen statische verzameling van historische overblijfselen. Onze omgeving verandert voortdurend en dat geldt ook voor het cultureel erfgoed: oude gebouwen krijgen een nieuwe functie, er wordt afgebroken en nieuwbouw gepleegd, stukken land worden bebouwd, een weg wordt doorgetrokken of afgesloten.

Steeds weer grijpen we in in de geschiedenis en voegen we een nieuwe episode hieraan toe. De sporen blijven als getuigen van het verhaal of beter gezegd vele verhalen, van de bewoners, gebruikers en van de voorbijgangers. Deze verhalen worden op hun beurt weer vastgelegd op foto en geschriften en bijvoorbeeld in de musea en publicaties ontsloten. Beiden horen bij elkaar en versterken elkaar. We verbinden het ondergronds- en het bovengronds- en het materiële en immateriële erfgoed met elkaar.

Het cultureel erfgoed van Westervoort is divers. Westervoort heeft overblijfselen uit verschillende tijdslagen en bezit een rijk immaterieel erfgoed. Het verhaal van Westervoort is echter meer dan alleen weten wat je ziet. De (persoonlijke) verhalen en herinneringen van mensen, de omgeving en het bodemarchief samen vertellen het verhaal van Westervoort.

1.3 De kaders

In de Structuurvisie Westervoort 2020 focust het beleid voor ruimtelijke kwaliteit zich onder andere op het beschermen en versterken van waardevolle gebieden, gebouwen en landschapselementen. Om in beeld te krijgen wat deze waardevolle gebieden, gebouwen en landschapselementen zijn is de Cultuurhistorische waardenkaart opgesteld en door de gemeenteraad in maart 2016 vastgesteld. De gemeenteraad heeft bij de vaststelling van de Cultuurhistorische waardenkaart bepaald dat deze de basis vormt voor het erfgoedbeleid. Dit erfgoedbeleid is verwoord in deze erfgoednota.

We zijn gestart met het 'Ambitiedocument Cultureel Erfgoed gemeente Westervoort'. Dit ambitiedocument is in twee zogenaamde 'erfgoedtafels' samen met betrokken inwoners, de Historische Kring Westervoort, en overige partners en professionals voorbereid. Vervolgens is het ambitiedocument als keuzedocument aan de gemeenteraad voorgelegd. De gemeenteraad heeft vervolgens de hoofdkeuzes en het ambitieniveau voor de omgang met het erfgoed van Westervoort vastgesteld. Dit heeft ze gedaan in de vorm van acht ambities met acties die nodig zijn om aan die ambities uitvoering te geven.

Overige kaders

Met de invoering van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) per 1 oktober 2010 zijn ongeveer 25 vergunningen en bepalingen vervangen door de integrale omgevingsvergunning. Zo ook de monumentenvergunning. Met de invoering van de Wabo is de gemeente voor rijksmonumenten bevoegd gezag bij het verlenen van een vergunning. Door wijziging in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) is de gemeente vanaf 1 januari 2012 verplicht om de zorg voor het cultuurhistorisch erfgoed op te nemen in het bestemmingsplan op basis van een cultuurhistorische analyse van het plangebied. Met de inwerkingtreding van de nieuwe Erfgoedwet op 1 juli 2016 is de gemeente ook voor archeologische rijksmonumenten het bevoegd gezag. De afgelopen jaren heeft de gemeente dus nieuwe taken gekregen in de bescherming van het erfgoed.

Daarnaast heeft Westervoort als één van de vier Liemerse gemeenten in het *Cultuur- en Erfgoedpact Liemers 2017-2020 "Ontdekken en verbinden"* met de provincie Gelderland meerjarige bestuurlijke afspraken gemaakt over het gehele terrein van cultuur en erfgoed. De missie is het versterken van de culturele identiteit en leefbaarheid van de Liemers, met cultuur, erfgoed en kunst als dragers. Om deze missie ook voor Westervoort te kunnen laten slagen is het belangrijk om bekendheid te geven aan ons Westervoorts erfgoed en wat we hiermee willen.

Het is daarom belangrijk, ook met het oog op de komende Omgevingswet, om deze Erfgoednota nu te presenteren.

1.4 Leeswijzer

In de inleiding van de Erfgoednota is kort uitleg gegeven over de aanleiding en het doel van de nota, de kaders en hoe deze tot stand is gekomen. Voor de duidelijkheid is het in deze nota gebruikte begrip 'cultureel erfgoed' uitgelegd. In hoofdstuk 2 wordt beknopt de geschiedenis en het cultureel erfgoed van de gemeente Westervoort beschreven. De beschrijving vormt de inhoudelijke basis voor ons erfgoedbeleid en is daarmee belangrijk. In hoofdstuk 3 staan we stil bij wie er anno 2017 allemaal betrokken zijn bij het in stand houden en uitdragen van ons cultureel erfgoed; onze mogelijke partners voor de toekomst. Hoofdstuk 4 vormt de kern van de erfgoednota, namelijk de visie op en de ambities met de toekomst van ons erfgoed. In hoofdstuk 5 is het uitvoeringsprogramma opgenomen met daarin de acties die nodig zijn om in de komende vijf jaar uitvoering te geven aan de ambities.

2. HET ERFGOED VAN WESTERVOORT

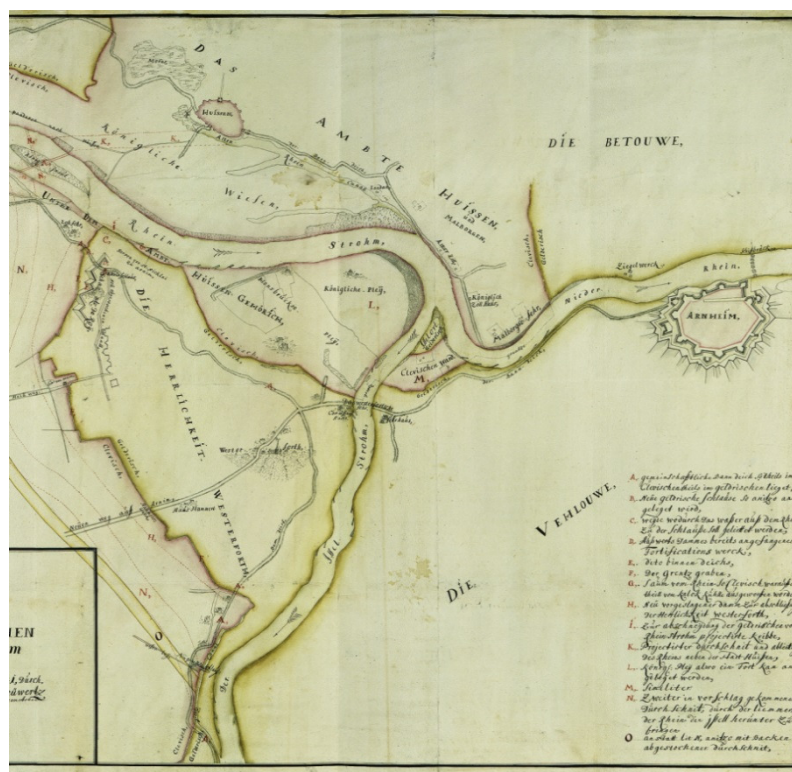
Westervoort heeft een rijke en lange geschiedenis, een geschiedenis van een gemeente die nauw verbonden is met de ligging nabij de rivieren Rijn en IJssel. Onze monumenten, het landschap, de straatnamen, onze tradities, alles herinnert ons aan een ver maar ook een nabij verleden. Veel daarvan is zichtbaar. Nog meer daarover is terug te vinden in boeken, archieven en mondelinge overleveringen. In dit hoofdstuk wordt kort de (ontstaans)geschiedenis van Westervoort beschreven. Daarna wordt thematisch ingegaan op ons cultuurhistorisch erfgoed.

2.1 De geschiedenis van Westervoort in een notendop

Westervoort is waarschijnlijk het oudst vermelde dorp in de Liemers. Het wordt al genoemd in een document uit 726. De Utrechtse bisschop Willibrord belast dan zijn metgezel Werenfried met de zielzorg in Elst en Westervoort.

Westervoort is ontstaan op een oeverwal van de nog jonge IJssel. Op deze oeverwal werd mogelijk in de Romeinse tijd al gewoond. In oostwaartse richting loopt het land af in het nattere komgrondengebied. In de vroege Middeleeuwen bestonden er nog geen dijken langs de rivieren. De bedijking in het rivierenland moet begonnen zijn in de twaalfde eeuw en aangenomen wordt dat de Rijndijk en IJsseldijk bij Westervoort in de dertiende eeuw als winterdijken zijn aangelegd. In 1328 maakten de graven van Kleef en Gelre afspraken met elkaar over het beheer van de dijken en de waterhuishouding in de Liemers. Door de aanleg van de dijken werd het mogelijk om op meer verspreid gelegen locaties te wonen, hoewel de voorkeur lag bij hoger gelegen grond, omdat de dijk nog regelmatig doorbrak.

Dat het aantal inwoners in die tijd toenam blijkt uit de ontwikkeling van de Werenfriedkerk. Bij het herstel van de oorspronkelijk houten kerk werd gebruik gemaakt van tufsteen dat vanaf de elfde eeuw in gebruik kwam. De toren werd opgetrokken in baksteen, waar vanaf 1200 steeds meer mee gebouwd werd. Deze bouwactiviteit aan de kerk bewijst niet alleen dat er in Westervoort vanaf de elfde eeuw bewoning was, maar ook dat het groeiend aantal inwoners tijd en geld had om aan de verfraaiing van de kerk te besteden.

Figuur 1 Kaart met Die Herrlichkeit Westerforth (1741)

Eeuwenlang is Westervoort een 'heerlijkheid' geweest in het bezit van de graven van Bergh. Het bezit van een heerlijkheid gaf de eigenaar bepaalde rechten. Met 'heerlijkheid' werd het gebied aangeduid waar die rechten betrekking op hadden. In 1735 werden de Berghse rechten verkocht aan de stad Arnhem.

Het aan Westervoort grenzende gebied was Kleefs/Pruisisch grondgebied. Westervoort lag zodoende direct aan de 'Nederlandse' oostgrens, maar door de rivieren de Rijn en IJssel vrij geïsoleerd daarvan. De oostgrens werd gevormd door de oude rivierarm Lee-Leigraaf. Ook nu nog is dit de grens tussen de gemeenten Westervoort en Duiven.

Door zijn ligging is Westervoort al sinds haar ontstaan een doorgangsgebied. Oude handelsroutes tussen Utrecht en Keulen hebben de hoofdstructuur van Westervoort bepaald. Deze routes waren De Grote Heerweg, waarop de tracés van delen van de Klapstraat en Heilweg zijn te herleiden, en de Keulse Baan via de huidige Dorpstraat en Hamersestraat. Deze laatste werd in 1741 verbeterd als hoofdroute en postweg tussen Elten en Arnhem. Het Westervoortse veer en tijdelijke schipbruggen verzorgden de verbinding over de IJssel. De spoorbrug dateert van 1855, de eerste vaste brug voor overig verkeer is pas in 1901 gebouwd.

Westervoort heeft een rijke agrarische geschiedenis en dat is nog steeds terug te zien in de (voormalige) boerderijen die her en der in het dorp zijn terug te vinden. De vruchtbare rivierklei leverde een goede bodem voor gras en hooilanden in de lagere delen en fruitteelt op de hogere gronden. De gronden in Westervoort zijn lange tijd in bezit geweest van niet-Westervoorsters (met name Arnhemmers) en van geestelijke instellingen. De overige gronden hoorden merendeel bij de vijf havezaten die het dorp rijk was. Deze havezaten waren adellijke huizen met adellijke privileges, opgetrokken in steen met een omgracht erf. Het merendeel van de bewoners van Westervoort had geen eigen land, pachtte grond of was landarbeider.

De oudste woonbebouwing is van oorsprong te vinden aan de dijken en hoofdwegen. Pas vanaf het tweede decennium van de twintigste eeuw vindt de eerste, kleinschalige, projectmatige bouw plaats in het 'Rode Dorp'. Dit wordt gevolgd door de woonbuurten van de stichtingen 'Klein Bezit' en 'Eigen Heim' (omgeving Vredenburgstraat-'t Slag en St. Werenfriduslaan-St. Willibrorduslaan).

Vanaf de jaren vijftig werden vele andere planmatig ontworpen woonbuurten gebouwd. De oudste daarvan – nog relatief bescheiden in omvang- is te vinden in de omgeving van de Ariënsstraat en Vaalmanstraat, onder andere in opdracht van de AKU (de voorloper van AKZO).

Na de aanwijzing van Westervoort en Duiven als groeikern voor Arnhem in het begin van de jaren tachtig van de twintigste eeuw groeide het dorp Westervoort explosief. Daarna ging de dorpsuitbreiding op een meer bescheiden schaal door.

De aanwezigheid van rivierklei was, in combinatie met de aanwezigheid van Arnhem als afzetgebied, ook reden dat er in de bloeitijd van de baksteenfabricage in Westervoort (1850 – 1900) maar liefst zeven baksteenfabrieken in de gemeente aanwezig waren. Een aantal van deze steenfabrieken zijn langere tijd blijven bestaan. De laatsten waren steenfabriek De Nijgraaf (hieruit is het bedrijf van Putman ontstaan) en steenfabriek 'Emptepol'. De laatste is tot de jaren tachtig van de twintigste eeuw in bedrijf geweest.

In de ontwikkeling van Westervoort heeft het water een beslissende rol gespeeld. Al in de naam van de gemeente klinkt dit door: een voorde is een doorwaadbare plaats in een beek of rivier. In dit geval een doorwaadbare plaats in de IJssel. De Rijn en de IJssel zijn van oudsher van grote invloed geweest op de beleving en de inrichting van het landschap. Met name de Rijn is in de loop van de tijd nogal verschoven en liet vruchtbaar land achter of nam land in. De veelvuldige overstromingen in het verleden bepalen de loop van de Rijndijk en lieten de kolken of zogenaamde 'waaien' achter in het landschap. Ook de infrastructuur van dijken en hoofdwegen is direct bepaald door de ligging nabij de twee rivieren en de oversteekplaats in de IJssel.

Door de positie van Westervoort aan de Rijn en de IJssel en de nabijheid van de grens (tot 1808 tussen de Republiek der Verenigde Nederlanden en het Koninkrijk Pruisen; later de verder naar het oosten liggende grens tussen Nederland en Duitsland) is Westervoort een belangrijke plek geweest in de militaire geschiedenis van Nederland. De grens en de beschikbaarheid van water als verdedigingsmiddel maakten Westervoort en omgeving tot en met de tijd van de Koude Oorlog (halverwege de twintigste eeuw) een strategisch belangrijke plek in de strijd.

2.2 Het cultuurhistorisch erfgoed van Westervoort

Het cultuurhistorisch erfgoed van Westervoort is weergegeven op de Cultuurhistorische waardenkaart en thematisch beschreven in de toelichting bij deze kaart. Deze informatie is hier niet allemaal overgenomen. Wel wordt per thema kort beschreven wat nu nog zichtbare sporen uit het verleden met enige historische kwaliteit zijn.

(Rijks)monumenten

Westervoort heeft vijf rijksmonumenten en één gemeentelijk monument.

De rijksmonumenten zijn: Huis Hamerden aan de Hamersestraat, de Werenfriedkerk aan de Dorpstraat, het zogenaamde Paalmanhuis aan de Dorpstraat, boerderij Emmerik aan de Klapstraat en de Schans (fort Geldersoord) nabij de Schansdijk en de grens met de gemeente Duiven.

Het speciaal voor de IJssellinie in de jaren '50 van de twintigste eeuw gebouwde inlaatwerk in de Schansdijk is gemeentelijk monument en door het waterschap aangemerkt als cultuurhistorisch watererfgoed.

Figuur 2 Drie rijksmonumenten: Huis Hamerden, boerderij Emmerik en de Werenfriedkerk.

Infrastructurele lijnen

Oude routes

Het tracé van de oude Grote Heerweg of Heelweg is in zijn geheel nog terug te vinden in de tracés van delen van de Klapstraat en de Heilweg. Bij kruisingen en knikken is het oude beloop echter moeilijk herkenbaar. Het oude tracé van de Keulse Baan of Postweg is in zijn geheel nog goed herkenbaar. Met name de Dorpstraat ten westen van het spoorviaduct heeft nog het meest duidelijk zijn oorspronkelijke karakter behouden. Aan beide zijden wordt de straat begeleid door een lint van oude panden met daarin

Figuur 3 De postwagen van Keulen naar Arnhem passeert de kerk van Westervoort, 1742 (Jan de Beijer)

een aantal bijzondere en karakteristieke panden. De Hamersestraat heeft nog enigszins het profiel van de oude rijksweg met oude panden. De bomen langs nagenoeg het hele tracé dragen bij aan de herkenbaarheid van het historische tracé.

Dijken

De ontwikkelingsgeschiedenis van de bedijking is nog goed af te lezen aan de dijken door het dijkbeloop, het dijkprofiel, de dijkafritten, de kolken, dijkbebouwing etc. Het ontmoetingspunt van de dijken en de oude straten bij de Veerdam is nog goed herkenbaar. In de perceelstructuur is de ligging van het oude tracé van de Rijndijk nog te herkennen.

Veer en schipbrug

Het veer en de schipbrug hebben lange tijd een belangrijke rol gespeeld voor Westervoort.

De plaats waar het veer en de schipbrug lag en de weg er naartoe bestaan nog, maar zijn nauwelijks als zodanig herkenbaar. De oude Veerdam is afgegraven in het kader van het project Ruimte voor de Rivier. Ter plekke ligt nu een fietspad dat echter niet volgens het oude tracé van de Veerdam aansluit op de dijk.

Spoorlijn Arnhem-Emmerik

Rond 1855 werd de Rhijnspoorweg (Amsterdam-Arnhem) doorgetrokken naar Emmerik. Het was voor Nederland de eerste spoorverbinding met het buitenland. De in deze lijn gelegen spoorbrug bij Westervoort was de eerste Nederlandse spoorbrug over een grote rivier. De bruggen over de IJssel, de spoordijk, de Brugstraat, de poorten en de aan het spoor gerelateerde gebouwen (waaronder 3 voormalige dienstwoningen) zijn zeer beeldbepalend voor Westervoort. Hoewel er veel is verdwenen en vernieuwd, is de historische ontwikkeling nog steeds afleesbaar.

Figuur 4 De bruggen over de IJssel

Water

Verdeelpunt tussen Rijn en IJssel

Het splitsingspunt van de Rijn met de IJssel is al eeuwen een belangrijk punt in de waterhuishouding van Nederland. De maatregelen voor een stabiele waterverdeling die zijn uitgevoerd in het verleden (verlegging van de IJsselmond) en in het meer recente verleden (de aanleg van de nevengeul en het regelwerk), hebben tastbare herinneringen in het landschap van de Hondsbroeksche Pleij achtergelaten.

Dijken en waaien

Door de beheersing van de rivieren door dijken nam de overstromingskans toe. Ook Westervoort is regelmatig overstroomd geweest. In het huidige landschap is zichtbaar dat met name de Rijndijk verschillende keren is doorgebroken. De bochtige dijk en de waaien die hier langs liggen getuigen hiervan. De Rijndijk was tot 1776 winterdijk. Deze functie is daarna overgenomen door de dijk langs de nieuwe monding van de IJssel (de doorsnijding van de Pleij). Aan de Rijndijk zijn sinds die tijd geen ophogingen c.q. versterkingen nodig geweest, zodat deze dijk zijn smalle en bochtige karakter uit de 18^e eeuw heeft behouden. De historische waarde van deze dijk is hierdoor bijzonder hoog.

Waterhuishouding en verkaveling

Het grootste deel van Westervoort is laaggelegen. Dit is van grote invloed geweest op de verkavelingsstructuur. De natte moerassige gronden werden gedraineerd door een stelsel van parallelle en haakse sloten dat de verkaveling van dit gebied in rechthoekige stukken land bepaalde. De wijk

Broeklanden dankt zijn naam aan deze gronden en de Broekstraat volgt voor een deel nog het oude patroon. Een aantal straten volgt de hoofdrichting van de oude verkaveling, zoals de Kerkstraat, Vredenburgstraat, 't Slag en de Vaalmanstraat. Ten noorden van het spoor volgen de St. Werenfriduslaan en de St. Willibrorduslaan deze hoofdrichting.

Het sluisje in de Leigraaf ten zuiden van de Heilweg en de peilschaal, afkomstig van het afgebroken sluisje in de zogenaamde Sluys Strank in de Hondsbroeksche Pleij, zijn waterstaatkundig elementen die getuigen van het natte ontginningslandschap in Westervoort.

Figuur 5 Splitsingspunt Rijn en IJssel en peilschaal bij het gemaal Hondsbroeksche Pleij

Agrarisch en industrieel erfgoed

Havezaten

Belangrijke relictten van het agrarische verleden van de Liemers zijn de voormalige havezaten waarvan er, voor zover bekend, vijf in Westervoort hebben gestaan. Deze vijf zijn Hamerden, Emmerik, Vredenburg, Lentsenburg en De Pol. Het Huis Hamerden is rijksmonument en is de meest gaaf gebleven havezate in Westervoort. De overige zijn omgevormd tot boerderij (Emmerik en Lentsenburg) of zijn (deels) verdwenen (Vredenburg en De Pol). De (restanten van De) Pol zijn vermoedelijk verdwenen bij de verlegging van de Rijn- en IJsseldijk tussen Veerдам en de spoorbrug rond 1900.

Boerderijen

Ondanks de verstedelijking in de afgelopen decennia in Westervoort is er nog een relatief groot aantal (historische) boerderijen bewaard gebleven. Deze zijn vaak opgenomen in de nieuwe bebouwing van een wijk. Er zijn echter nog maar weinig gaaf bewaarde voorbeelden van de verschillende boerderijtypen over. Het meest voorkomende type is de (eenvoudige) hallehuisboerderij en de variant hiervan, de zogenaamde T-boerderij. Veel van de nog aanwezige boerderijen zijn opgenomen in de gemeentelijke lijst van karakteristieke panden. Een aantal boerderijen hebben een hoge architectuurhistorische en algemeen historische waarde.

Industrie

In Westervoort is relatief weinig zichtbaar van het industriële verleden. Tot het midden van de negentiende eeuw stond er een rosmolen bij havezate Lentsenburg. Tussen 1800 en 1891 stond er, ter hoogte van de huidige Molenlaan, een windmolen aan de Dorpstraat. Vervolgens heeft hier een stoomkorenmolen gestaan. Hiervan is niets meer herkenbaar behalve in de straatnaam. Halverwege de negentiende eeuw werd aan de Klapstraat een stoommeelfabriek opgericht die rond 1900 omvangrijk was. Mogelijk dat de 'Ouwe Meule' aan Klapstraat 23 nog een restant is van deze stoommeelfabriek.

Baksteenfabricage

De binnen- en buitendijkse kleiwinputten, de haven bij het bedrijf aan IJsseldijk 1 met het daarlangs gelegen tracé van het voormalige smalspoor (verbinding station – steenfabrieken aan de IJssel) en de gebouwen en tasvelden van steenfabriek Emptepol zijn de zichtbare overblijfselen van de baksteenfabricage in Westervoort.

Van de oorspronkelijke baksteenfabriek Emptepol resten nog de oven met schoorsteen, het persgebouw met ketelhuis en het terrein met kleiputten, verharding ter plaatse van de haaghutten, een gemetselde

voet van een hijskraan, restanten van een smalspoor en fundering van veldovens. Deze voormalige steenfabriek is nog goed herkenbaar en geeft een vrij compleet beeld van de baksteenfabricage tussen 1869 en 1981. De Emptepol is van hoge monumentale waarde.

Figuur 6 Boerderij Pals 23, steenfabriek Emptepol en restant havezate Vredenburg.

Wonen

De oudste woonbebouwing is vanzelfsprekend te vinden aan de historische hoofdwegen. Met name aan de Dorpstraat staan diverse historisch waardevolle woonhuizen. Van de periode tussen de twee wereldoorlogen en vlak na de tweede wereldoorlog zijn een aantal historisch waardevolle woonhuizen te vinden langs de Dorpstraat en de Hamersestraat. Een aantal woningen is opgenomen in de gemeentelijke lijst van karakteristieke panden.

Buurtje/buurtschap

Bij de Gaeymanswaai aan de Rijndijk ligt het buurtschap De Pals. In 1832 omvatte De Pals een tiental (arbeiders)woningen/boerderijen gegroepeerd rondom een gemeentelijke weide aan de dijk. In de loop van de negentiende eeuw werd dit buurtje ontsloten vanaf de Klapstraat via een weg die slingerend door het buurtschap loopt. Het buurtschap is een van de bijzondere gebieden binnen het dorp. De weg heeft een smal dwarsprofiel en het gebied heeft nog altijd een landelijk karakter met kleinschalige (agrarische) bebouwing, veel open ruimte (weiden) en hagen.

Het buurtje 'Rode Dorp' aan de Vredenburgstraat bestaat uit een vijftal dubbele woningen uit 1921-1922. De woningen werden gebouwd in opdracht van de gemeente Westervoort en is het enige voorbeeld van een vooroorlogs sociaal woningbouwcomplex in Westervoort.

Planmatige woningbouw

De eerste planmatige woningbouw in Westervoort betrof de door de stichting Klein Bezit / Eigen Heim in het kader van de Landarbeiderswet (1918) ontwikkelde woonbuurten. Het betreft de Vredenburgstraat en 't Slag en de St. Werenfriduslaan en St. Willibrorduslaan. De stichting gaf hier grote kavels uit aan landarbeiders en later ook aan niet-landarbeiders. In tegenstelling tot de stedenbouwkundige opzet (op basis van de oude verkaveling van het landschap) oogt het bebouwingsbeeld veel minder planmatig. Iedere kaveleigenaar was vrij om zijn eigen architect/aannemer te kiezen voor het ontwerp van de woning. De samenhang in het bebouwingsbeeld wordt gevormd door overeenkomsten in bebouwingstypologie en materiaal- en kleurgebruik.

Van de later planmatig ontwikkelde woonbuurten is de oudste – in de omgeving van de Ariënstraat en Vaalmanstraat – noemenswaardig omdat hier in opdracht van AKU Arnhem een aantal woningblokken zijn gebouwd.

Figuur 7 Woning aan de Dorpstraat (huis Pomona)

Oorlog en Verdediging

Westervoort is een belangrijke plek geweest in de militaire geschiedenis van Nederland. Een aantal overblijfselen hiervan zijn nog zichtbaar.

Forten

Langs de IJssel hebben een drietal schansen/forten gelegen: schans IJsseloord (1580) als onderdeel van de Staatse Linie, de Statische Schanz (1^e helft zeventiende eeuw) en het sperfort Westervoort op de spoorlijn Arnhem-Emmerich (1864). Deze laatste heeft in de Tweede wereldoorlog een belangrijke rol gespeeld en is het enige nog deels zichtbare fort.

In 1742 werd aan de Rijn bij Westervoort het fort Geldersoord gebouwd op de grens van de Republiek der Verenigde Nederlanden en het Koninkrijk Pruisen. Het doel van dit fort was om de inlaatsluis te controleren waarmee water uit de Rijn kon worden ingelaten om het land tot aan Doesburg onder water te zetten. In 2014 is de schans van dit fort (Rijksmonument) herkenbaar gemaakt in het landschap door reconstructie van de wallen van de schans.

2^e Wereldoorlog

Westervoort is een belangrijke en bepalende plek geweest in de Tweede Wereldoorlog door de spoorlijn en de brug over de IJssel. Er is tot twee keer toe gevochten. In 1940 begon de oorlog voor Nederland in Westervoort. Het fort Westervoort aan de Arnhemse kant van de IJssel en in die tijd op Westervoorts grondgebied heeft hierbij een belangrijke rol gespeeld. Vanuit dit fort is fel gevochten om de oversteek door de Duitsers te voorkomen.

Bij de slag om Arnhem in 1944 lag Westervoort in het frontgebied als verzamelplaats van de Duitsers dat snel ontdekt werd door de geallieerden. Ook toen is er heftig gevochten. Vanuit Westervoort is op 12 april 1945 met de operatie Quick Anger uiteindelijk Arnhem bevrijd door de geallieerden.

Van deze oorlog zijn nauwelijks zichtbare overblijfselen aanwezig, de verhalen zijn echter talrijk en voor een groot deel ook beschreven. De oversteek van de geallieerden in 1945 wordt herdacht met een jaarlijkse herdenking en een gedenkmonument aan de IJssel. Bij het fort Westervoort is ook een gedenkmonument aangebracht.

Koude oorlog/IJssellinie

Ongeveer op de plaats van de oude inlaatsluis uit 1741 in de Rijndijk is kort na de Tweede Wereldoorlog (1950) in het kader van de (Rijn-)IJssellinie een inlaatwerk met een binnen- en buitendijks gelegen inundatiekanaal gebouwd. Dit inlaatwerk is na de opheffing van de IJssellinie verdwenen onder de grond als onderdeel van de waterkering. Bij de verbetering van de waterkering in 1995 is besloten de sluis te handhaven en zichtbaar te maken als historisch object. Het voormalig inundatiekanaal is in het plan De Schans weer beter herkenbaar gemaakt. Het geheel is van hoge cultuurhistorische waarde.

Figuur 8 Troepenopbouw ter hoogte van het gemeentehuis 1945

Tradities en verhalen

Ons dorp, de monumenten en het landschap vertellen vele verhalen. Verhalen van gewone mensen die de gebouwen hebben gemaakt en bewoond. Mensen die het land hebben bewerkt en gevormd, mensen die in de gebouwen hebben gewerkt. Maar ook verhalen van bijzondere gebeurtenissen die door de eeuwen heen hebben plaatsgevonden. Deze veelal unieke verhalen van Westervoort dragen wij met ons mee en maken ons tot wie wij nu zijn.

In de canon van de Liemers en vele geschriften worden deze verhalen beschreven. Ook wordt er digitaal steeds meer informatie ontsloten, zoals via <http://www.levenindeliemers.nl/verhalen>.

Westervoortse tradities zoals de kermis en de meer recente tradities als het Moesaete en Westervoort in Beweging zijn of kunnen onderdeel worden van het cultureel erfgoed van Westervoort.

Archeologie

In de grond, onzichtbaar voor het oog, bevinden zich restanten van ons verleden. Funderingen, munten, potten, scherven en andere zaken die ons veel vertellen over hoe wij vroeger leefden. Tot de verbeelding sprekende voorbeelden hiervan zijn de restanten van de fundering en muren van het fort Geldersoord. De gemeente heeft met het bestemmingsplan Archeologie en Cultuurhistorie en met het regionale Handboek Archeologie (handboek voor onderzoekers) een stevige basis gelegd voor de bescherming en het behoud van ons ondergronds erfgoed.

Figuur 9 Opgraving fundering Fort Geldersoord

2.3 Ruimtelijke identiteit van Westervoort

Om goede besluiten te kunnen nemen over behoud en ontwikkeling is het belangrijk welke elementen de ruimtelijke identiteit van Westervoort bepalen.

Het zal niemand verbazen dat uit de cultuurhistorische waardenkaart en uit de gesprekken met mensen in de voorbereiding van het Ambitiedocument cultureel erfgoed Westervoort blijkt dat de ruimtelijke identiteit van Westervoort wordt bepaald door de unieke en kenmerkende ligging aan twee rivieren in een grensgebied. Deze historisch-geografische ligging heeft het ontstaan en de structuur van het dorp bepaald:

- De eerste bebouwing heeft zich ontwikkeld langs de dijken en langs de handelsroutes vanaf de 'oversteek' in de IJssel, via de hoger gelegen oeverwallen naar het oosten. Langs deze historische linten staat de meest karakteristieke (woon)bebouwing.
- De vruchtbare rivierklei vormde de basis voor het agrarische verleden van Westervoort. Dit agrarische verleden is terug te zien in de vier (restanten van de vijf) voormalige havezaten en het groot aantal nog aanwezige boerderijen.
- De vruchtbare rivierklei vormde ook de basis voor de baksteenfabricage in Westervoort. De kleiputten in de uiterwaarden en ten noorden van de Hamersestraat, de steenfabriek Emptepol en

restanten van het smalspoor tussen station en de voormalige steenfabrieken in de IJsseluitwaarde herinneren aan dit industriële verleden.

- Dat de ligging aan twee rivieren en in grensgebied niet altijd gunstig was voor Westervoort, getuigen de loop van de Rijndijk, de waaien en de restanten van verdedigingswerken.

Ons erfgoedbeleid richt zich dan ook op het behoud, het versterken én de ontwikkeling van het erfgoed dat verbonden is met deze ruimtelijke identiteit.

3 CULTUREEL ERFGOED IN WESTERVOORT:

KANSEN EN BEDREIGINGEN, WIE DOET WAT

Voordat onze visie en het toekomstig beleid op het gebied van ons cultuurhistorisch erfgoed aan bod komen, gaan we in dit hoofdstuk in op de kansen en bedreigingen op het gebied van cultuurhistorie. Ook staan we stil bij de belangrijkste spelers die op het terrein van cultuurhistorie actief en/of belangrijk zijn in Westervoort.

Rijk, provincie en gemeenten hebben ieder eigen activiteiten en verantwoordelijkheden voor het beschermen en in stand houden van het cultuurhistorisch erfgoed. Er is een toenemende belangstelling voor het cultuurhistorisch erfgoed. Behouden, beleven en benutten van dit erfgoed wordt meer en meer gezien als een wenselijke ontwikkeling in verband met het behouden van diversiteit, eigenheid, identiteit en daarmee herkenbaarheid. Ook de relatie met het belang van erfgoed voor het toeristisch product en daarmee de economische waarde is aangetoond.

Hoewel de overheid een belangrijke rol speelt op het terrein van de cultuurhistorie is het zeker niet alleen het domein van de publieke sector. Veel vrijwilligers, stichtingen, bedrijven en andere niet overheidsorganisaties zetten zich actief in voor het behouden en uitdragen van de waarden van ons erfgoed. Daarnaast is cultuurhistorie uiteraard ook het domein van de eigenaren van historische panden en ander erfgoed.

3.1 Kansen en bedreigingen

Kansen

Het cultureel erfgoed van Westervoort is divers. Westervoort heeft overblijfselen uit verschillende tijdslagen en bezit een rijk immaterieel erfgoed. Het verhaal van Westervoort is meer dan alleen weten wat je ziet. De (persoonlijke) verhalen en herinneringen van mensen, de omgeving en het bodemarchief samen vertellen het verhaal van Westervoort. Op dit moment is het cultureel erfgoed van Westervoort wel aanwezig, maar vaak wordt het nog niet zo beleefd. Het beter in beeld brengen van ons erfgoed, er meer over vertellen en het beter kunnen beleven ervan biedt ons kansen. Kansen om de herkenbaarheid en identiteit van Westervoort en haar inwoners te versterken en de gemeente aantrekkelijk te maken om te wonen, werken en te recreëren.

Moderne technieken maken het mogelijk om de bijzondere kwaliteiten beter en gericht uit te dragen. De kansen liggen er in samenwerking en bundeling van krachten. Veel organisaties en instanties, ook buiten Westervoort, zetten zich in voor het behouden en uitdragen van het erfgoed.

Bedreigingen

De aandacht voor ons erfgoed is ook nodig vanwege reële bedreigingen. De bescherming van rijksmonumenten is geregeld in de wet, maar het onderhoud hiervan vraagt van met name de eigenaren inspanningen en investeringen. Ook het vinden van een herbestemming voor historische panden als bijvoorbeeld de voormalige steenfabriek is geen eenvoudige zaak. Ook nieuwe ontwikkelingen kunnen de kwaliteiten van ons erfgoed bedoeld of onbedoeld onder druk zetten. Enerzijds komt dit voort uit het feit dat het erfgoed van Westervoort als zodanig niet bekend is en anderzijds moet het erfgoed vaak concurreren met economische belangen. Verval of verdwijnen van het erfgoed ligt in die gevallen op de loer.

3.2 Wie doet wat?

RIJKSOVERHEID

Erfgoedwet en Omgevingswet

In 2016 is de Erfgoedwet van kracht geworden en de invoering van de Omgevingswet zal vermoedelijk in 2020 volgen. Daarmee staat straks alle rijksregelgeving voor het erfgoed in deze twee wetten. Grofweg komt het erop neer dat de aanwijzing van het erfgoed in de Erfgoedwet staat, terwijl de Omgevingswet bepaalt hoe je er vervolgens mee om moet gaan. De Omgevingswet heeft als centraal uitgangspunt *de goede zorg voor de fysieke leefomgeving*. Erfgoed is in de wet als wezenlijk onderdeel hiervan benoemd en daarmee blijft de zorg voor het erfgoed een wettelijke taak. Onderdelen als de beschermde dorpsgezichten en de verplichte advisering over monumenten door een commissie van deskundigen blijven in de wet en het college van B&W blijft het bevoegd gezag. Nieuw onder de wet is dat ook rekening moet worden gehouden met de omgeving van erfgoed. Belangrijk is ook de nadruk die wordt gelegd op participatie in een zo vroeg mogelijk stadium van planprocessen. De gemeente moet naast een *omgevingsvisie* ook een *omgevingsplan* opstellen, één plan voor het gehele grondgebied waarin erfgoed verankerd moet zijn. Dit plan bevat net als nu in de bestemmingsplannen de aanduiding van functies maar zal ook de aanwijzing bevatten van beschermde monumenten en hoe daar mee om te gaan. De Erfgoedverordening zal dan ook opgaan in dit omgevingsplan. Rijk en provincie kunnen tenslotte instructieregels opstellen waar gemeenten zich aan moeten houden.

De uitwerking van de wet is te vinden in een viertal Algemene Maatregelen van Bestuur en een algemene invoeringswet. Rondom de wet wordt een nieuw digitaal systeem ontwikkeld met een speciaal digitaal 'huis' voor erfgoed.

Gebiedsgericht erfgoedbeleid

De rijksoverheid verbindt de zorg voor het cultureel erfgoed sterker met andere ruimtelijke vraagstukken en ontwikkelingen. Dit staat in de Visie Erfgoed en Ruimte: Kiezen voor Karakter. Samen met provincies, gemeenten, waterschappen en particuliere organisaties neemt het rijk initiatief om het cultuurhistorische karakter van Nederland op gebiedsniveau te behouden en te versterken. Het rijk richt de eigen inzet op een selectief aantal gebieden en opgaven, bijvoorbeeld het vergroten van de uitstraling en het borgen van samenhang van het werelderfgoed.

Het rijk verwacht dat de Visie Erfgoed en Ruimte overheden, initiatiefnemers, eigenaren, ontwikkelaars en ruimtelijk ontwerpers er toe zal aanzetten om de waarde van het cultureel erfgoed als kans te zien bij de ontwikkeling van gebieden en het realiseren van economische en maatschappelijke doelen.

Erfgoed Telt: naar een toekomstbestendig erfgoedbeleid

In de periode 2009-2012 is de monumentenzorg gemoderniseerd. Sinds die tijd is het een en ander veranderd:

- De Erfgoedwet werd in 2016 ingevoerd;
- De Omgevingswet komt eraan en de Nationale Omgevingsvisie wordt gemaakt;
- Er is een discussie gaande over de fiscale aftrek onderhoud monumenten;
- De noodzaak om te verduurzamen geldt ook voor de monumentensector;
- Het gebruik van erfgoed kwam onder druk te staan (crisis en krimp, leegstand boerderijen en kerken).

Het rijk vindt het daarom van belang om te bezien of het erfgoedbeleid en het bijbehorend (financieel) instrumentarium nog voldoen of dat aanpassingen nodig zijn. Het project *Erfgoed Telt* is gestart in oktober 2016 en beschrijft de opbrengsten van de modernisering van de monumentenzorg en de nieuwe wegen die we met ons onroerend erfgoed zullen moeten inslaan. Via een aantal mijlpalen resulteert het project Erfgoed Telt in 2018 in een beleidsbrief met de beschrijving van het nieuwe beleid, een nieuw stelsel van financiering en de opzet voor implementatie.

Belangrijke onderwerpen in de beleidsbrief zullen de energietransitie zijn met de gevolgen ervan voor het erfgoed, de verdergaande integratie met beleidsvelden als water, natuur, milieu en infrastructuur en de grotere betrokkenheid van burgers bij het erfgoed.

PROVINCIE GELDERLAND

In 2016 heeft de provincie het beleids- en uitvoeringsprogramma “Cultuur en Erfgoed 2017 - 2020; Beleef het mee!” vastgesteld. Daarin wordt gekozen voor continuïteit en flexibiliteit. De continuïteit komt tot uiting in investeringen in de *Gelderse Basis* waartoe een aantal culturele instellingen behoort. Daarbij horen ook de cofinanciering van gemeentelijke subsidieregelingen voor gemeentelijke monumenten en de cofinanciering van de regioarcheologie, waarin ook Westervoort meedoet. Daarnaast wordt geïnvesteerd in flexibiliteit. Nieuw is bijvoorbeeld het ‘kiemgeld’, waarmee nieuwe initiatieven om erfgoed te herbestemmen en ontwikkelen de kans krijgen om tot een voldragen plan te komen. Belangrijk is tenslotte –de naam is niet voor niets gekozen- de nadruk op beleving: het erfgoed moet niet alleen in stand gehouden worden maar mensen moeten er ook van kunnen genieten.

WATERSCHAP RIJN EN IJSSEL

In het gebied van Waterschap Rijn en IJssel bevinden zich veel cultuurhistorische objecten die een relatie hebben met water. Sommige hebben nog steeds een functie in het huidige waterbeheer. Deze objecten zijn in een online encyclopedie op de website van het waterschap als cultuurhistorisch watererfgoed opgenomen. Het gaat hier bijvoorbeeld om gemalen, stuwen, sluizen, watermolens etc. Binnen de gemeente Westervoort zijn de inundatiesluis in de dijk bij de Schans en de peilschaal bij het gemaal Hondsbroeksche Pleij door het waterschap als cultuurhistorisch watererfgoed aangemerkt.

DE LIEMERS

De vier Liemerse gemeenten hebben in het *Cultuur- en Erfgoedpact Liemers 2017-2020 “Ontdekken en verbinden”* met de provincie Gelderland meerjarige bestuurlijke afspraken gemaakt over het gehele terrein van cultuur en erfgoed. De missie is het versterken van de culturele identiteit en leefbaarheid van de Liemers, met als dragers cultuur, erfgoed en kunst. De doelen zijn:

- De verbinding tussen kunst, cultuur en erfgoed versterken in concrete, regioversterkende, kwalitatieve en bovenlokale projecten.
- Versterking van de Liemerse culturele infrastructuur zodat partijen elkaar (beter) leren kennen en verbindingen kunnen leggen.
- Cultuur verbinden met zorg en welzijn.
- Aansluiten bij vrijetijdseconomie; toerisme en recreatie rondom cultureel erfgoed bevorderen.
- De eigen omgeving beter beleefbaar maken voor de inwoners van de Liemers en de bezoekers.

In de periode 2017-2020 wordt uitvoering gegeven aan deze doelen in projecten op het gebied van cultuureducatie, -participatie en –toerisme.

GEMEENTE WESTERVOORT

De gemeente Westervoort zet zich op meerdere manieren in voor het erfgoed in de gemeente. De belangrijkste taken en activiteiten anno 2017 zijn:

Visie ontwikkeling op het gebied van erfgoed

Visie betekent het formuleren van ambities. Onze ambities ten aanzien van de toekomst van onze gemeente zijn in 2008 vastgelegd in de Toekomstvisie “Westervoort op weg naar 2026”. De toekomstvisie beoogt een kwalitatieve versterking van de totale leef- en woonkwaliteit vanuit het besef dat de inwoners van Westervoort zich thuis voelen in de fijne woon- en leefgemeente die het nu al is. De aandacht voor

het erfgoed kan bijdragen aan deze kwalitatieve versterking van de leef- en woonkwaliteit.

In de structuurvisie Westervoort 2020 focust het beleid voor ruimtelijke kwaliteit zich onder andere op het beschermen en versterken van waardevolle gebieden, gebouwen en landschapselementen.

In het in december 2016 vastgestelde “Ambitiedocument Cultureel Erfgoed gemeente Westervoort” heeft de gemeente haar ambities voor de toekomst van (de omgang met) het erfgoed uitgesproken.

Het archeologiebeleid van de gemeente staat in het rapport “Archeologische monumentenzorg” met de bijbehorende archeologische waardenkaart (‘Archeolandschappelijke eenhedenkaart’ en ‘Archeologische beleidsadvieskaart’). Met dit beleid biedt de gemeente de doorkijk naar keuzes en uitgangspunten die nodig zijn voor een verantwoord archeologiebeleid: voor haar eigen inwoners, voor uitvoerders binnen en buiten de eigen organisatie en voor anderen die een belang hebben. In de tweede helft van 2017 is in regionaal verband een actualisatie van de archeologische waarden en – beleidsadvieskaart gestart, waarbij een inventarisatie wordt opgenomen van WOII handelingen die archeologische resten kunnen hebben achtergelaten.

Het archeologiebeleid is juridisch-planologisch verankerd in het bestemmingsplan Archeologie & Cultuurhistorie.

Bescherming en behoud van het erfgoed voortkomend uit de wettelijke taken

De gemeente voert wettelijk voorgeschreven taken uit op het gebied van vergunningverlening. Deze taken liggen vast. Daarnaast heeft de gemeente eigen bevoegdheden zoals het aanwijzen van gemeentelijke monumenten. Hiervan is in het verleden een keer gebruik gemaakt. Het inlaatwerk in de Schansdijk als onderdeel van de IJssellinie is een gemeentelijk monument. Los van de wettelijke en beleidsmatige taken en bevoegdheden is de gemeente ook eigenaar van het rijksmonument de Schans/Fort Geldersoord.

Archivering

Het verplaatsbare erfgoed zoals gebruiksvoorwerpen, documenten e.d. en het immateriële erfgoed van Westervoort wordt deels geborgd bij het Liemers Museum, het Streekarchivariaat in Doesburg en de Historische Kring Westervoort. Bovendien wordt een deel van dit erfgoed in 2016 en 2017 tentoongesteld in het Museum voor Volkenkunde in Leiden, samen met andere Nederlandse gemeenten.

ORGANISATIES EN PARTICULIEREN

Onderstaand worden de organisaties en particulieren genoemd die zich anno 2017 in Westervoort en/of de regio inzetten voor *ons* cultureel erfgoed.

Historische Kring Westervoort

De Historische Kring Westervoort is in 1974 opgericht. Het doel is de bevordering van de kennis van de geschiedenis in het algemeen en in het bijzonder die van Westervoort, tevens het bevorderen van plaatselijk onderzoek op historisch gebied. De vereniging heeft een archief/documentatiecentrum in huize Vredenburg.

Stichting Eigen-Heim

De stichting Eigen-Heim heeft ten doel het bevorderen van het welzijn van de inwoners in de gemeente Westervoort op sociaal, cultureel en maatschappelijk gebied in de ruimste zin van het woord.

De stichting probeert haar doel te verwezenlijken door het geldelijk ondersteunen van activiteiten opgezet door verenigingen, instellingen of personen die initiatieven ontplooiën of projecten ontwikkelen die erop gericht zijn om het sociaal, cultureel klimaat in Westervoort te stimuleren.

De stichting financiert de bijdragen uit eigen vermogen en opbrengsten daarvan.

Stichting De Goede Doelen

De stichting heeft ten doel het financieel ondersteunen van activiteiten op het gebied van welzijn, cultuur, zorgverlening of andere activiteiten van ideële aard en/of het financieel ondersteunen van organisaties welke zulke activiteiten ondernemen.

De stichting is zowel in de gemeente Duiven als in de gemeente Westervoort werkzaam. De activiteiten moeten plaatshebben in de gemeenten Duiven en/of Westervoort en dienen in het belang te zijn van de inwoners van de gemeenten Duiven en Westervoort. De stichting beschikt over een vermogen van waaruit het mogelijk is om jaarlijks ongeveer 10.000 euro aan giften te verstrekken.

Particulieren

Oude monumentale woningen en gebouwen zijn ondanks de ouderdom en zorg die dit meebrengt geliefd. Veel monumenten/karakteristieke panden zijn in particuliere handen. Eigenaren van deze panden dragen een belangrijke verantwoordelijkheid bij het in stand houden hiervan.

Cultuurfondsen

In Nederland zijn meerdere cultuurfondsen opgericht met onder andere het doel een bijdrage te leveren aan het in standhouden van het cultuurhistorisch erfgoed. De fondsen voorzien in het leveren van financiële bijdragen voor projecten of het verschaffen van goedkope leningen. Voorbeelden van deze fondsen zijn Het Prins Bernard Cultuurfonds, Het BNG Cultuurfonds en het Restauratiefonds.

Het *Prins Bernard Cultuurfonds* ondersteunt projecten op het gebied van cultuur en natuurbehoud in Nederland. Stichtingen en verenigingen en –in bijzondere gevallen- personen kunnen financiële ondersteuning ontvangen.

Het *BNG Cultuurfonds* heeft tot doel activiteiten te stimuleren op het gebied van kunst en cultuur, die van betekenis zijn voor gemeenten en het gemeentelijk beleid. Het BNG Cultuurfonds verleent in de eerste plaats subsidie voor reguliere projecten. Daarnaast stimuleert het BNG Cultuurfonds jong talent met prijzen op het vlak van theater, literatuur, jeugdcircus, beeldende kunst en dans. Ook is er een jaarlijks prijs voor gemeenten op het gebied van cultureel erfgoed.

Het *Nationaal Restauratiefonds* zet zich in voor het in stand houden van monumenten. Het fonds ondersteunt (financieel tegen een lage rente) eigenaren die een monument willen onderhouden, restaureren, herbestemmen, verduurzamen of aankopen. Het fonds doet dit onafhankelijk en zonder winstoogmerk.

4 HET ERFGOED VAN WESTERVOORT

ONTDEKKEN, VERTELLEN EN VERBINDEN

4.1 Onze visie

Het cultureel erfgoed van Westervoort is divers. Westervoort heeft overblijfselen uit verschillende tijdlagen en bezit een rijk immaterieel erfgoed. Het verhaal van Westervoort is meer dan alleen weten wat je ziet. De (persoonlijke) verhalen en herinneringen van mensen, de omgeving en het bodemarchief samen vertellen het verhaal van Westervoort. Op dit moment is het cultureel erfgoed van Westervoort wel aanwezig, maar vaak wordt het nog niet zo beleefd. Het ontdekken, waarderen en behouden van ons erfgoed, er over vertellen en het beter kunnen beleven ervan biedt ons kansen. Kansen om de herkenbaarheid en identiteit van Westervoort en haar inwoners te versterken en de gemeente aantrekkelijk te maken om te wonen, werken en te recreëren.

Wij willen het cultureel erfgoed (laten) ontdekken, vertellen en verbinden zodat dit op een goede wijze in stand gehouden kan worden en een inspiratiebron en motor kan zijn bij nieuwe ontwikkelingen.

(laten) ontdekken

Het cultureel erfgoed van Westervoort is divers maar zeker nog niet bij iedereen bekend. Het bekend en eigen maken van het erfgoed bij de inwoners, ondernemers en gasten van het dorp draagt bij aan het behouden van het erfgoed en het versterken van de identiteit en het imago van Westervoort.

(laten) vertellen

Ieder object heeft zijn eigen verhaal te vertellen en kan verhalen laten vertellen. Het verhaal van het cultureel erfgoed is meer dan alleen weten wat je ziet.

(laten) verbinden

Wij zien het cultureel erfgoed als een belangrijke inspiratiebron voor het verbinden van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen aan de vorm en geschiedenis van de bestaande omgeving.

Ruimtelijke kwaliteit en identiteit wordt hiermee verder versterkt.

Verbinding van het cultuurhistorisch erfgoed met kunst en cultuur versterkt de sociale binding met de regio en/of de gemeente en de beleving van het erfgoed. Mensen kunnen ervan genieten.

Daarnaast willen wij ons verbinden en samenwerken met de organisaties en particulieren die zich inzetten voor ons cultureel erfgoed en zo stimuleren dat deze organisaties en particulieren elkaar versterken in het behouden, beleven en benutten van ons erfgoed.

4.2 Onze ambities

De visie op ons cultureel erfgoed vindt zijn uitwerking in de ambities die de gemeente heeft met (de omgang met) ons cultureel erfgoed. Deze ambities zijn niet exclusief bedacht door ons, het zijn ambities die voortkomen uit de gesprekken die we hebben gehad met betrokken inwoners, de Historische Kring Westervoort en overige partners en professionals. Onderstaande ambities bepalen de hoofdkoers voor het erfgoedbeleid voor Westervoort in de komende vijf jaar.

Ambitie 1.

We verankeren erfgoed als een van de ruimtelijke belangen in de beleids- en planprocessen.

Door erfgoed te verankeren in gemeentelijke beleids- en planprocessen en ruimtelijke ontwikkelingen zijn we beter in staat kansen te benutten en aantasting van het erfgoed te voorkomen. Hierdoor kan het erfgoed zijn verhaal blijven vertellen. Inwoners raken hierdoor meer bekend met het in de gemeente aanwezige erfgoed en leren dit zo te ontdekken. Door de verbinding te zoeken met andere beleidsvelden wordt dit versterkt.

Ambitie 2.

We stimuleren de bewustwording en inbreng van cultuurhistorische kennis en waarden bij iedere ruimtelijke ontwikkeling.

Naast regels en voorschriften zijn voorlichting en stimulering belangrijke onderdelen van een succesvol erfgoedbeleid. Door mensen (binnen en buiten de gemeentelijke organisatie én binnen en buiten de gemeentegrenzen) bewust te maken van de cultuurhistorische waarden, ontstaan kansen voor het beter behouden en beleefbaar maken van het Westervoorts erfgoed. De gemeente stimuleert actief het delen van kennis, informatie en kunde zodat kennisverbanden kunnen ontstaan.

Ambitie 3.

We bieden een adequate bescherming van het cultureel erfgoed zodat dit een bijdrage kan leveren aan de leefbaarheid en vitaliteit van onze gemeente.

Veel erfgoed in Westervoort is verdwenen of sterk aangetast. Een sterkere bescherming tegen ongewenste ontwikkelingen voorkomt dat het erfgoed langzaam maar zeker verdwijnt. Door het ontdekken en benoemen van de specifieke karakteristieke erfgoedwaarden voor het dorp gaan de objecten hun verhaal vertellen en de verhalen van Westervoort vinden een toegankelijke plek.

Ambitie 4.

We dragen ons cultureel erfgoed in een goede conditie over aan de generaties na ons.

We hebben naar de toekomstige generaties een verantwoordelijkheid om het cultureel erfgoed op een verantwoorde wijze over te dragen. We moeten daarom zorg dragen voor een toekomstbestendig en duurzaam erfgoed. Zorgvuldig omgaan met het erfgoed is een voorwaarde voor het verbinden van het heden met de toekomst van Westervoort.

Ambitie 5.

We behouden en versterken de specifieke kwaliteiten, sfeer en karakteristiek van (spoor)wegen binnen onze gemeente.

Uit de gesprekken met inwoners, ondernemers en andere partijen bleek dat vooral de historische infrastructurele lijnen met de daarbij behorende bebouwing en beplantingen als waardevol ervaren worden. Oude routes moeten meer zichtbaar worden gemaakt zodat het verhaal van de routes in het landschap 'verteld' wordt of verteld kan worden.

Ambitie 6.

We versterken de emotionele binding en het identiteitsgevoel van de inwoners met hun leefomgeving. Iedere inwoner moet kennis kunnen maken met de historie van zijn/haar leefomgeving.

De aanwezigheid van zichtbaar cultureel erfgoed zorgt voor identiteit en binding met Westervoort. We willen het erfgoed ontsluiten en toegankelijk maken, zodat iedereen de mogelijkheid heeft het erfgoed van zijn/haar woon- en werkplaats te ontdekken, (door) te vertellen en zo mogelijk samen te werken in het behouden hiervan. Wij werken samen met andere gemeenten in de Liemers op het gebied van het zichtbaar en bekendmaken van het erfgoed, met de historische kring en met eigenaren van historisch waardevol bezit.

Ambitie 7.

We versterken de erfgoedbeleving in de openbare ruimte binnen de gemeente.

Als beheerder van de openbare ruimte kunnen en willen we de erfgoedbeleving in de openbare ruimte versterken. Door verbinding te leggen tussen het ondergrondse en/of het immaterieel erfgoed van Westervoort met ruimtelijke ontwikkelingen (in de openbare ruimte), wordt ook dit erfgoed zichtbaar gemaakt en kan het zijn verhaal verder vertellen.

Ambitie 8.

We werken samen aan de verbreding en het delen van onze kennis over cultuurhistorische waarden binnen onze gemeente.

De gemeente is niet de enige organisatie die zich inzet voor het behoud en de ontwikkeling van erfgoed binnen de gemeente en de betekenis van dit erfgoed in de regio. De gemeente kan het ook niet alleen en zet daarom in op samenwerking. Hiermee wordt gestimuleerd dat de verschillende partijen en organisaties elkaar versterken in de realisatie van dit doel. We willen bereiken dat ook andere partijen in en buiten Westervoort ons erfgoed ontdekken en zich met ons en met elkaar willen verbinden om samen het verhaal van Westervoort (en de regio) te vertellen.

5 WAT GAAN WE DOEN?

UITVOERINGSAGENDA

5.1 Uitvoeringsacties

Het hebben van een visie en ambities op de omgang met ons erfgoed is belangrijk, maar belangrijker is hoe we uitvoering gaan geven aan deze visie en ambities. Hiervoor zijn acties benoemd. Deze acties zijn in dit hoofdstuk per ambitie weergegeven.

Ambitie 1:

We verankeren erfgoed als een van de ruimtelijke belangen in de beleids- en planprocessen

Actie 1: Adviseren over erfgoedwaarden in ruimtelijke ontwikkelingen, bestemmingsplannen en aanvragen omgevingsvergunning.

Erfgoed heeft een belangrijke plek in de ruimtelijke ordening. Erfgoed vertelt iets over de historie of het verhaal van de plek. We werken volgens het principe ‘niet objectgericht maar omgevingsgericht’. We streven er naar om het erfgoed binnen ruimtelijke opgaven prominenter naar voren te laten komen. Hiervoor gaan we de interne processen binnen de gemeentelijke organisatie verbeteren. Aanvragen voor een omgevingsvergunning die betrekking hebben op cultuurhistorisch waardevolle objecten of gebieden worden voorgelegd aan de adviseur erfgoed (intern en zo nodig extern). Aanvragen voor een omgevingsvergunning voor een rijksmonument worden voorgelegd aan de commissie ruimtelijke kwaliteit (monumentencommissie). Onderzocht wordt of het zinvol is dat Westervoort aansluit bij de Monumentencommissie Duiven-Zevenaar.

Cultureel erfgoed moet bijtijds en op een zinvolle manier in ruimtelijke ontwikkelingsprocessen worden ingebracht. De cultuurhistorische waardenkaart vormt de basis om de erfgoedwaarden te bepalen en keuzes te maken of en hoe deze juridisch verankerd moeten worden in bestemmingsplannen c.q. het omgevingsplan.

Actie 2: Positioneren van het erfgoedbelang binnen andere beleidsvelden (intern).

Het belang van het ontdekken, behouden en vertellen van ons erfgoed moet een vanzelfsprekendheid worden bij (ruimtelijke) ontwikkelingen én ook bij sociaal-culturele ontwikkelingen.

Het cultureel erfgoed kan culturele en sociale initiatieven aanwakkeren en combineren met plannen en ontwikkelingen binnen de fysieke leefomgeving. Hiervoor willen we ons inzetten en sluiten we aan bij de doelen en de activiteiten op dit gebied van het *Cultuur- en Erfgoedpact Liemers 2017-2020 “Ontdekken en verbinden”*.

Ambitie 2:

We stimuleren de bewustwording en inbreng van cultuur-historische kennis en waarden bij iedere ruimtelijke ontwikkeling.

Actie 3: Stimuleren van eigenaren om archeologievriendelijk te bouwen en zo onnodig opgraven van erfgoed te voorkomen en kosten te besparen.

Uit onderzoek blijkt dat in Nederland veel archeologisch erfgoed nog aanwezig is in de grond zonder dat dit bekend is. Door (grond)eigenaren te wijzen op de voordelen van archeologievriendelijk bouwen/ontwikkelen, blijft eventueel aanwezig archeologisch erfgoed in de bodem behouden en worden kosten voor initiatiefnemers bespaard. Door de regioarcheoloog wordt hier in zijn advisering steeds meer aandacht voor gevraagd en invulling aan gegeven. Dit kan echter ook breder als gemeengoed worden gestimuleerd binnen de gemeentelijke organisatie en bij initiatiefnemers van ruimtelijke ontwikkelingen.

Actie 4: De gemeente is als aanspreekpunt (loketfunctie) bereikbaar en verstrekt informatie aan eigenaren en initiatiefnemers met vragen over cultuurhistorische waarden bij bouwen en andere ruimtelijke ontwikkelingen.

Er is veel informatie over het cultureel erfgoed van Westervoort bij de gemeente aanwezig. Door als aanspreekpunt te functioneren kan kennis en informatie van de gemeente met eigenaren en initiatiefnemers gedeeld worden. Hiermee wordt voorkomen dat iedereen zelf het wiel moet uitvinden of extra kosten maakt.

Ambitie 3:

We bieden een adequate bescherming van het cultureel erfgoed zodat dit een bijdrage kan leveren aan de leefbaarheid en vitaliteit van onze gemeente.

Actie 5: Betere bescherming van de specifieke waarden van karakteristieke bebouwing in bestemmingsplan c.q. omgevingsplan.

De karakteristieke panden en gebieden zijn al via het bestemmingsplan beschermd. Het is echter niet altijd duidelijk welke waarde bescherming verdient en aangemerkt kan worden als karakteristiek erfgoed. We gaan de karakteristieke bebouwing en gebieden waarderen en vervolgens selecteren om gericht te kunnen bepalen voor welke objecten strengere of juist soepelere regels moeten gelden.

Actie 6: Aanwijzen van gemeentelijke monumenten

Het aanwijzen van gemeentelijke monumenten biedt een goede bescherming tegen aantasting van de monumentale waarden van het object. Vergunningsvrije verbouwingen en aanpassingen zijn door de aanwijzing niet meer vergunningsvrij, waardoor het beschermingsniveau toeneemt. We gaan, op basis van de in actie 5 genoemde waardering en selectie, werken aan een gemeentelijke monumentenlijst op basis van vrijwillige deelname van de betrokken eigenaren en bewoners.

Actie 7: Bescherming van archeologische waarden

De bescherming van (verwachte) archeologische waarden wordt geregeld in het bestemmingsplan Archeologie en Cultuurhistorie. Een sectoraal bestemmingsplan dat de gehele gemeente dekt. Voor een adequate bescherming van de archeologische waarden wordt regelmatig de archeologische waardenkaart geactualiseerd. Dit vindt plaats in 2017-2018 waarbij ook de archeologische waarden uit WOII in beeld worden gebracht. Op basis van deze actualisatie zal vervolgens het bestemmingsplan Archeologie en Cultuurhistorie zo nodig worden herzien.

Actie 8: Behouden van het immaterieel erfgoed

Behoud van het immateriële erfgoed, het verhaal, de tradities en de gebruiken zijn net zo belangrijk voor de identificatie met ieders eigen omgeving als het gebouwde erfgoed. Het versterkt elkaar. Het blijkt dat het immaterieel erfgoed van Westervoort bij sommige inwoners sterk bekend is en bij anderen niet. We gaan in samenwerking met de Historische Kring en inwoners de verhalen, gebruiken en gewoonten van vroeger benoemen en verzamelen. Het immaterieel erfgoed van Westervoort gaan we voor iedereen toegankelijk maken via een nieuw of bestaand digitaal platform. Waar mogelijk sluiten we aan bij www.levenindeliemers.nl en al bestaande initiatieven, zoals initiatieven van de Historische Kring Westervoort en de tijdlijnen die in de markt zijn gezet door het Regionaal Bureau voor Toerisme <https://www.rbtkan.nl/project/spannende-geschiedenis-gelderland/>.

Ambitie 4:

We dragen ons cultureel erfgoed in een goede conditie over aan de generaties na ons.

Actie 9: De gemeente draagt zorg voor zorgvuldig onderhoud aan de monumenten en het erfgoed in haar eigendom

In de erfgoednota vragen we niet alleen aan anderen om zorgvuldig met het erfgoed van Westervoort om te gaan. De gemeente wil een voorbeeld zijn door het erfgoed dat onder haar verantwoordelijkheid valt, zorgvuldig te onderhouden.

Actie 10: Ruimere mogelijkheden bieden voor erfgoed om kansen voor herbestemming te vergroten

Erfgoed dat niet (goed) wordt benut, loopt eerder de kans om te vervallen omdat er geen directe noodzaak (meer) is voor goed onderhoud. Door de mogelijkheden voor hergebruik/-bestemming te

vergroten worden de kansen voor instandhouding verbeterd. De gemeente stelt incidenteel en per geval subsidie beschikbaar voor onderzoek naar de mogelijkheden voor herbestemming als dit aan de orde is.

Actie 11: De gemeente staat eigenaren van (rijks)monumenten met raad bij en spreekt eigenaren van aan op hun onderhoudsplicht voor dit erfgoed van Westervoort

Voor restauraties en regulier onderhoud van monumenten zijn specialistische kennis en ambachtelijke vaardigheden vereist. Vaak vinden monumenteneigenaren het lastig om een goed bedrijf voor restauratie of onderhoud te selecteren. Maar ook professionals en vaklieden hebben behoefte aan houvast bij het uitvoeren en beoordelen van onderhoud en restauratiewerk. De Rijksdienst, provincie Gelderland, Gelders Restauratiecentrum en ERM zijn in 2017 aan de slag gegaan met actualisering van de uitvoeringsvoorschriften voor restauratie en onderhoud. De gemeente volgt dit en zal, naast haar wettelijke taak om de eigenaren aan te spreken op hun onderhoudsplicht, desgewenst eigenaren van monumenten informatie en raad geven of doorverwijzen naar de juiste instanties.

Ambitie 5:

We behouden en versterken de specifieke kwaliteiten, sfeer en karakteristiek van (spoor)wegen binnen onze gemeente.

Actie 12: Behoud en herstel van karakteristieke wegbeplanting langs cultuurhistorisch waardevolle wegen en lijnen.

Door het behouden en het herstellen van wegbeplanting langs cultuurhistorisch waardevolle wegen en lijnen, worden deze lijnen benadrukt en de oude handelsroutes zichtbaar gemaakt. Binnen het bestaande gemeentelijke Bomenbeleid is er een herplantplicht voor bomen die verwijderd worden. Aanvullend hierop gaan we kenmerkende wegbeplanting langs de cultuurhistorisch waardevolle wegen actief herstellen. Bijvoorbeeld langs de route Klapstraat-Heilweg en de route Dorpstraat-Hamersestraat. Dat betekent dat, wanneer nodig in samenspraak met particuliere eigenaren, de nu ontbrekende schakels in de wegbeplanting nieuw beplant zullen worden. Zoveel mogelijk zal geprobeerd worden dit te combineren met werk aan deze wegen en lijnen.

Ambitie 6:

We willen de emotionele binding en het identiteitsgevoel van de inwoners met hun leefomgeving versterken. Iedere inwoner moet kennis kunnen maken met de historie van zijn/haar leefomgeving.

Actie 13: Stimuleren van de initiatieven uit de samenleving om erfgoed brede bekendheid te geven, waarbij we met name de jeugd willen bereiken

Door vooral bij de jeugd, bijvoorbeeld in samenwerking met de scholen, het erfgoed onder de aandacht te brengen ontstaat op jonge leeftijd al een beter bewustzijn en binding met zijn of haar leefomgeving.

Actie 14: De landelijke Open Monumentendagen gebruiken we als een laagdrempelig evenement waarbij mensen kennis kunnen maken met het erfgoed.

De Open Monumentendagen zijn bij uitstek het moment om inwoners en gasten bekend te maken met ons erfgoed. De gemeente stimuleert de organisatie van deze dag en stelt waar mogelijk haar eigendommen open voor bezoekers tijdens het evenement. Door de gemeenten Duiven, Zevenaar en Westervoort is in 2016 samengewerkt aan het project Klanken in Monumenten. Naast het geven van een stimulans aan de Open Monumentendagen, is ingezet om te komen tot een vrijwilligersorganisatie die Liemersbreed zich inzet voor het organiseren van activiteiten in relatie met ons erfgoed.

Ambitie 7:

We versterken de erfgoedbeleving in de openbare ruimte binnen de gemeente.

Actie 15: Stimuleren van het inzichtelijk maken van cultuurhistorische en archeologische waarden in de openbare ruimte

Het beleven van ons erfgoed kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld door het ondergronds erfgoed bovengronds zichtbaar te maken in de openbare ruimte, zoals in het landschapspark 'Fort Geldersoord' is gedaan. De manier waarop dit gebeurt, hangt af van financiële middelen en de fysieke mogelijkheden, maar daar waar mogelijk wordt aangesloten bij lopende projecten in de openbare ruimte.

Ambitie 8:

We werken samen aan de verbreding en het delen van onze kennis over cultuurhistorische waarden in onze gemeente.

Actie 16: We zoeken, waar nodig, regionale samenwerking om het erfgoed van Westervoort onder de aandacht te brengen

Om het imago van Westervoort te versterken, brengen we het erfgoed van Westervoort binnen de regio meer onder de aandacht. Hiervoor zoeken we actief samenwerking in de regio. De nadruk ligt hierbij op de gezamenlijke promotieactiviteiten zoals het Cultuur- en Erfgoedpact, de Open Monumentendag en Liemers Helemaal Goed.

Actie 17: We hebben structureel overleg met de Historische Kring Westervoort

De Historische Kring is voor Westervoort één van de belangrijkste kennisbewaarders en kennisverzamelaars op het gebied van erfgoed. We zetten in op structureel overleg met de Historische Kring. Waar nodig en mogelijk ondersteunen de Historische Kring en de gemeente elkaar met als doel het erfgoed van Westervoort beter te behouden en te (laten) ontdekken, vertellen en verbinden.

Actie 18: We stellen samen met de Historische Kring een (digitale) publicatie op over het cultuurhistorische erfgoed in Westervoort

Inwoners van Westervoort zijn over het algemeen slecht bekend met het aanwezige cultuurhistorische erfgoed. Op basis van de cultuurhistorische waardenkaart wordt een laagdrempelig en makkelijk leesbare (digitale) publicatie gemaakt.

5.3 Uitvoeringsagenda

In de vorige paragraaf is aangegeven wat we gaan doen. In de uitvoeringsagenda wordt een overzicht gegeven van de acties en de besteding van de financiële middelen die de gemeenteraad beschikbaar heeft gesteld. We kunnen niet alle acties tegelijk uitvoeren. Ten eerste omdat de gemeente Westervoort geen onbeperkte middelen (tijd en geld) heeft voor de uitvoering van dit erfgoedbeleid. Ten tweede omdat er acties zijn die afhankelijk zijn van elkaar. Eerst moet de ene actie zijn uitgevoerd, voordat de andere van start kan.

Het overgrote deel van de acties geldt voor de gehele doorlooptijd van de erfgoednota, echter uitvoering is afhankelijk van de ambtelijke inzetbaarheid. In eerste instantie zal prioriteit gegeven worden aan quick-wins, oftewel acties die een redelijk snel resultaat opleveren of acties die nodig zijn om andere in gang te kunnen zetten. De acties waaraan financiële middelen zijn gekoppeld starten in principe in het jaar waarin voor het eerst deze middelen zijn aangegeven. Voor actie 1 en actie 15 heeft de gemeenteraad structurele middelen beschikbaar gesteld. Naast de door de gemeenteraad beschikbaar gestelde middelen, worden zo mogelijk kansen voor medefinanciering gezocht, bijvoorbeeld in de vorm van subsidies.

Het erfgoed is van ons allemaal. In de uitvoeringsagenda is daarom ook aangegeven van welke partners in ieder geval betrokkenheid wordt verwacht bij de betreffende actie. Hierbij is het niet vanzelfsprekend dat de gemeente bij alle acties het voortouw neemt. Deze erfgoednota vormt de basis en nodigt uit om met zijn allen het erfgoed van Westervoort te (laten) ontdekken, te (laten) vertellen en te laten verbinden.

Evaluatie

Om grip te hebben op de uitvoering van het erfgoedbeleid, wordt 2 jaar na vaststelling van deze nota de doorwerking hiervan geëvalueerd.

ONTDEKKEN VERTELLEN VERBINDEN									
UITVOERINGSAGENDA			ERFGOEDNOTA 2018-2023 GEMEENTE WESTERVOORT						
Ambitie/ Actie			2018	2019	2020	2021	2022	partners	Opmerkingen/verantwoording kosten
1	1	Adviseren over erfgoedwaarden in ruimtelijke ontwikkelingen, bestemmingsplannen en aanvragen omgevingsvergunning.	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	Welstands- en monumentencommissie, initiatiefnemers, extern erfgoedadviseur	Structureel worden middelen beschikbaar gesteld voor het inhuren van externe kennis/advisering.
	2	Positioneren van het erfgoedbelang binnen andere beleidsvelden (intern).						De teams binnen 1-stroom die raakvlakken hebben met erfgoed	
2	3	Stimuleren van eigenaren om archeologievriendelijk te bouwen en zo onnodig opgraven van erfgoed te voorkomen en kosten te besparen.						Initiatiefnemers/eigenaren, regioarcheoloog	
	4	De gemeente is aanspreekpunt en verstrekt informatie aan eigenaren en initiatiefnemers met vragen over cultuurhistorische waarde bij bouwen en andere ruimtelijke ontwikkelingen.						Eigenaren/initiatiefnemers, regioarcheoloog, monumentencommissie	
3	5	Betere bescherming van de specifieke waarden van karakteristieke bebouwing in bestemmingsplan c.q. omgevingsplan door waarderen en selecteren van cultuurhistorische waarden.	€ 5.000					Extern deskundige op het gebied van bouwhistorische waarde, eigenaren van karakteristieke panden	Inhuur van deskundigheid voor het waarderen van de karakteristieke waarden.
	6	Aanwijzen van gemeentelijke monumenten op vrijwillige basis		€ 1.000	€ 500	€ 500	€ 500	Eigenaren, extern deskundige, provincie Gelderland	Inhuur van deskundigheid voor de waardering en selectie en het organiseren van bijeenkomsten met eigenaren.
	7	Bescherming van archeologische waarden, onderzoek en waardering/selectie van archeologische waarden uit WOII	€ 2.500					Regioarcheoloog, adviesbureau RAAP	Onderdeel en uitvloeisel van actualisatie AWK
	8	Behouden van het immaterieel erfgoed, door verzamelen en ontsluiting via een digitaal platform	€ 2.500					Inwoners, Historische Kring, team Sociaal Domein, bestaande platforms	Deelnemen/oprichten en bekendmaken digitaal platform
4	9	De gemeente draagt zorg voor zorgvuldig onderhoud aan de monumenten en erfgoed in haar eigendom							
	10	Ruimere mogelijkheden bieden voor erfgoed om kansen voor herbestemming te vergroten						Team RO, eigenaren van monumenten	
	11	De gemeente spreekt eigenaren van monumenten aan op hun onderhoudsplicht voor erfgoed en staat eigenaren met raad bij						Eigenaren, team Omgevingszaken	
5	12	Behoud en herstel van karakteristieke wegbeplanting langs cultuurhistorisch waardevolle lijnen	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500	Team Beheer en Realisatie, aanwonenden, Historische Kring	Deze incidentele kosten zijn verdeeld over meerdere jaren omdat er ook aansluiting wordt gezocht bij herinrichtingsprojecten van wegen. Per jaar wordt bepaald i.o.m. de groenafdeling waar behoud en herstel kan plaatsvinden.
6	13	Stimuleren van de initiatieven uit de samenleving om erfgoed bredere bekendheid te geven, waarbij we met name de jeugd willen bereiken						Inwoners, scholen, team Sociaal Domein, jongerenwerk	
	14	De landelijke Open Monumentendagen gebruiken we als een laagdrempelig evenement waarbij mensen kennis kunnen maken met het erfgoed.						Landelijke organisatie OMD, Liemerse vrijwilligersorganisatie OMD, Liemerse gemeenten, Historische Kring	
7	15	Stimuleren van het zichtbaar maken van cultuurhistorische en archeologische waarden in de openbare ruimte.	€ 5000	€ 5000	€ 5000	€ 5000	€ 5000	Team Beheer en Realisatie, Culturele sector (via team Sociaal Domein), Historische Kring	Structureel worden middelen beschikbaar gesteld voor initiatieven om cultuurhistorische en archeologische waarden zichtbaar te maken in de openbare ruimte.
8	16	We zoeken, waar nodig, regionale samenwerking om het erfgoed van Westervoort onder de aandacht te brengen.						Provincie Gelderland, Liemerse gemeenten, Regioarcheologie Arnhem e.o., Liemers++, Liemers Helemaal Goed!, team Sociaal Domein	Focus op gezamenlijke promotieactiviteiten
	17	We hebben structureel overleg met de Historische Kring Westervoort						Historische Kring, team Sociaal Domein	
	18	We stellen samen met de Historische Kring een (digitale) publicatie op over het cultuurhistorisch erfgoed in Westervoort	€ 5.000					Historische Kring	